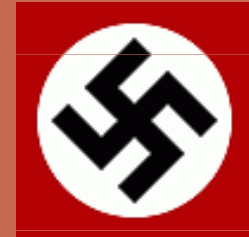
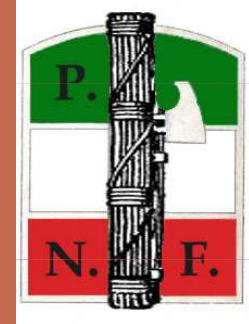

KSCB092

FAŠIZMUS
A JEHO ŠPECIFIKÁ V EURÓPE A
ÁZII

Jakub Drábik

Jaro 2022

TONIGHT'S AGENDA

- Mgr. Jakub Drábik, Ph.D.
- 240284@mail.muni.cz
- drabik.jakub@gmail.com
- Utorok, 14:00 – 17:40
- (15.2., 1.3., 15.3., 29.3., 12.4., 26.4., 10.5.)

PROGRAM

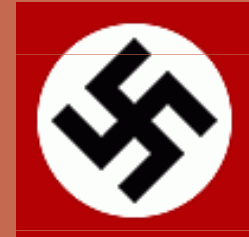
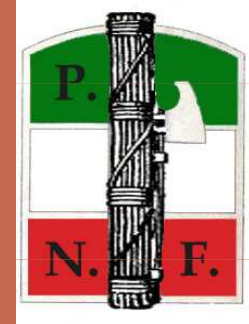
- 15.2. úvodná hodina + definícia
- 1.3. aspekty fašizmu, jazyk fašizmu, korene fašizmu
- 15.3. Taliansky fašizmus
- 29.3. Nemecký fašizmus
- 12.4. Fašizmus v Európe
- 26.4. Fašizmus v Ázii
- 10.5. Fašizmus po roku 1945

TONIGHT'S AGENDA

- Ukončenie: elektronický test (30 otázok, 70% (21/30) úspešnosť)
- Spustenie (pravdepodobne) 10.5. (možno skôr), otvorene do konca skúškového obdobia

KSCB092 FAŠIZMUS A JEHO ŠPECIFIKÁ V EURÓPE A ÁZII

DEFINÍCIE

Jakub Drábik

Jaro 2022

DEFINÍCIE FAŠIZMU

- *„zatiaľ čo v našom politickom slovníku nie je veľa pojmov, ktoré by sa tešili takej obľube ako slovo fašizmus, neexistuje zároveň príliš mnoho konceptov v komparatívnej politickej terminológii tak nejasných a nepresne vymedzených.“ Zeev Sternhell (1976)*
- *„napriek enormnému času a mentálnej energii, ktorú bádatelia do štúdia tohto fenoménu vložili, fašizmus ostáva jednou z najväčších hádaniek pre študentov 20. storočia.“ Richard Allan Robinson (1981)*

DEFINÍCIE FAŠIZMU

- „*najvágnejším zo všetkých politických termínov.*“ Stanley Payne (1997)
- „*amalgám nesúrodých konceptov, často zle pochopených, často bizarných*“ Robert Scruton (2007)
- „*uchopenie fašizmu ako konzistentnej doktríny je veľmi ťažké*“ a „*definovať fašizmus je zložité.*“ Milan Katuninec (2009)

DEFINÍCIE FAŠIZMU - MARXISTI

- prvé pokusy definovať fašizmus sa viažu na marxistických intelektuálov a historikov

- jednými z najvýznamnejších definícií, ktoré ovplyvnili a dodnes ovplyvňujú nie zanedbateľný počet bádateľov

DEFINÍCIE FAŠIZMU - MARXISTI

- Kľúčovým východiskom marxistických teoretikov boli tzv. dva červené roky (*biennio rosso*)
- Taliansky reformistický ľavicový politik a novinár Giovanni Zibordi definoval fašizmus ako „socio-politické hnutie veľkej buržoázie, alebo prinajmenšom hnutie, ktoré veľká buržoázia úspešne používa a vykorisťuje.“

DEFINÍCIE FAŠIZMU - MARXISTI

- Fašizmus pritom definoval na základe troch komponentov: 1. kontrarevolúcia veľkej buržoázie proti červenej revolúcii, 2. revolúcia strednej triedy proti liberálnemu režimu a 3. polovojenská revolúcia proti štátu.
- Zibordova definícia v podstate udala tón ďalším marxistickým prístupom. Všetky ďalšie marxistické definície fašizmu zdôrazňovali jeho kapitalistickú povahu – či už ho konkrétny teoretici vnímali ako samostatnú kontrarevolúciu alebo reakciu ovládanú buržoáziou

MARXISTICKÉ INTERPRETÁCIE

- Dve základné teórie marxistických definícií fašizmu:
- 1. Teória agenta hovorí o tom, že pod fašizmom je nutné rozumieť agenta „veľkého priemyslu,“ „finančného kapitálu,“ „buržoázie“ a „monopolného štátneho kapitalizmu“
- 2. Bonapartizmus interpretuje fašizmus ako produkt politickej a sociálnej krízy, v ktorej tradičné formy triednej nadvlády naďalej neboli efektívne a v ktorej sa konkurenčné sily navzájom vyradili, čím umožnili uvoľnenie sa novej formy diktatúry

MARXISTICKÉ INTERPRETÁCIE

- Marxistická definícia fašizmu: *„najviac otvorene teroristická diktatúra najreakčnejších, najšovinistickejších a najimperialistickejších elementov finančného kapitálu.“*
- Zjazd Kominterny, 1935
- Georgi Michajlovič Dimitrov

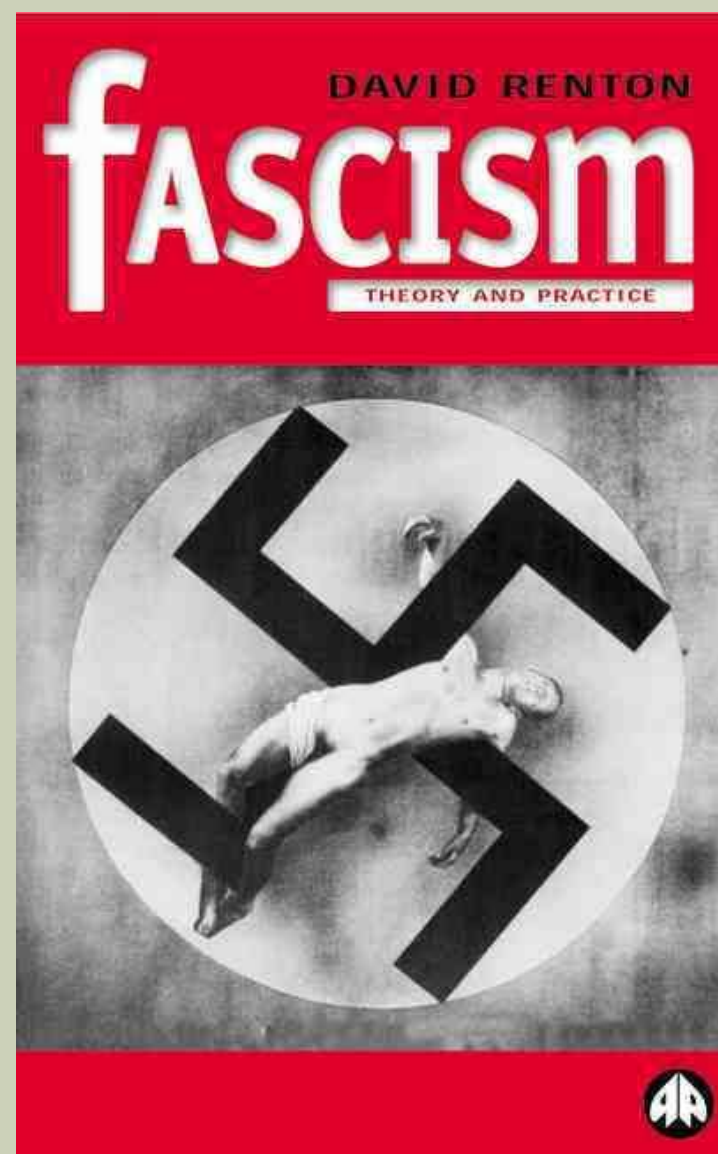
DEFINÍCIE FAŠIZMU - MARXISTI

- V podobnom duchu ďalší marxisti (Walter Benjamin, Lev Trocký, György Lukács alebo neskôr Nicos Poulantzas, či György Vajda a ďalší)
- Nemecký filozof, sociológ a zakladateľ známej tzv. frankfurtskej školy Max Horkheimer v roku 1939 povedal, že: „kto nie je pripravený hovoriť o kapitalizme, by mal ostať ticho i o fašizme“

MARXISTI DODNES

- Dodnes: „*Fašizmus by sa nemal chápať primárne ako ideológia, ale ako špecifická forma reakčného masového hnutia*“ Dave Renton (1999)
- Ďalší: Mark Neocleous, Daniel Woodley

THE SPECIAL ISSUE

- European Journal of Political Theory, Volume 11 Issue 4, October 2012
- Guest Editors Roger Griffin, David D. Roberts
- 'The Fascist Revolution': Utopia or Façade? Reconciling Marxist and non-Marxist Approaches

EJPT

EUROPEAN JOURNAL OF POLITICAL THEORY

Volume 11 Number 4 October 2012

Special issue: 'The Fascist Revolution': Utopia or Façade?
Reconciling Marxist and non-Marxist Approaches
Guest Editors: Roger Griffin and David D. Roberts

ISSN 1474-8851

ept.sagepub.com

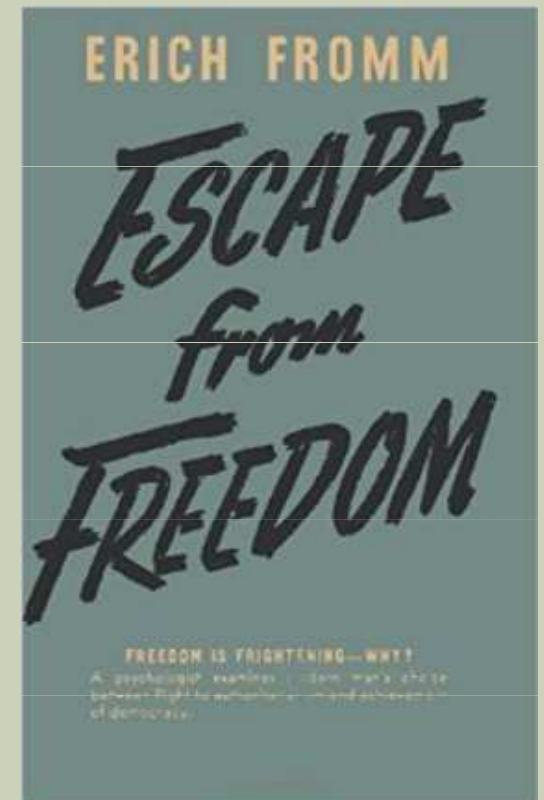
DEFINÍCIE FAŠIZMU

- 40. roky: interpretácie fašizmu ako produktu autoritárnych a patologických socio-kultúrnych vzorcov buržoáznej spoločnosti
- „Produkt sexuálnej represie buržoáznej spoločnosti kombinovaný s kompenzačnými a agresívnymi impulzmi.“
Wilhelm Reich (1943)

DEFINÍCIE FAŠIZMU

- Erich Fromm, *Escape from Freedom* (1941) - fašizmus ako produkt "chátrajúcej" európskej strednej triedy, ktorej rodinná štruktúra produkovala charaktery sadomasochistickej orientácie a autoritatívne osobnosti
- Dôraz kládol na pocity izolácie, impotencie, anómie a frustrácie

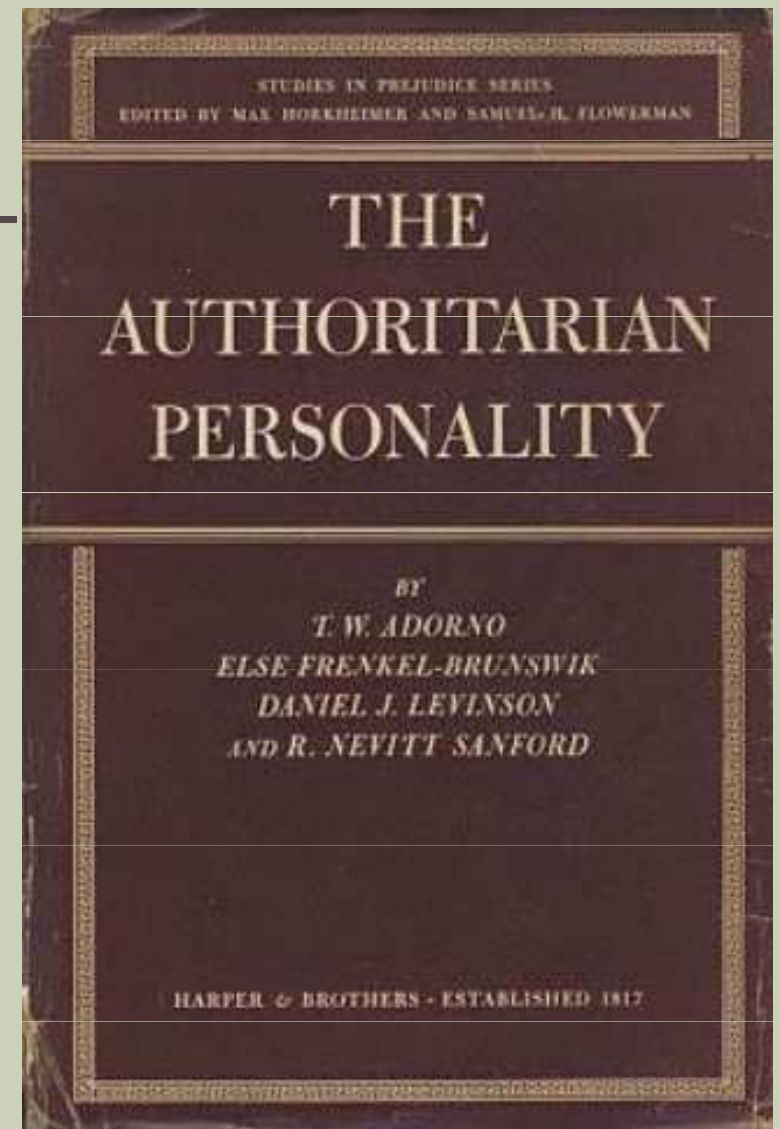

FRANKFURTSKÁ ŠKOLA

- Z týchto teórií tzv. Frankfurtská škola (*Frankfurter Schule*)
- smer nemeckej filozofie a sociológie, v 30.-40. vo Frankfurte nad Mohanom pod vedením Maxa Horkheimera.
- kritická teória spoločnosti vyrastajúca najmä z marxizmu, existencializmu a psychoanalýzy. Na základe toho analyzovali i fašizmus a neskôr v 60. rokoch totalitné režimy všeobecne, vrátane sovietskeho
- Max Horkheimer, Herbert Marcuse, Erich Fromm, Theodor W. Adorno, Jürgen Habermas, Alfred Schmidt, Oskar Negt

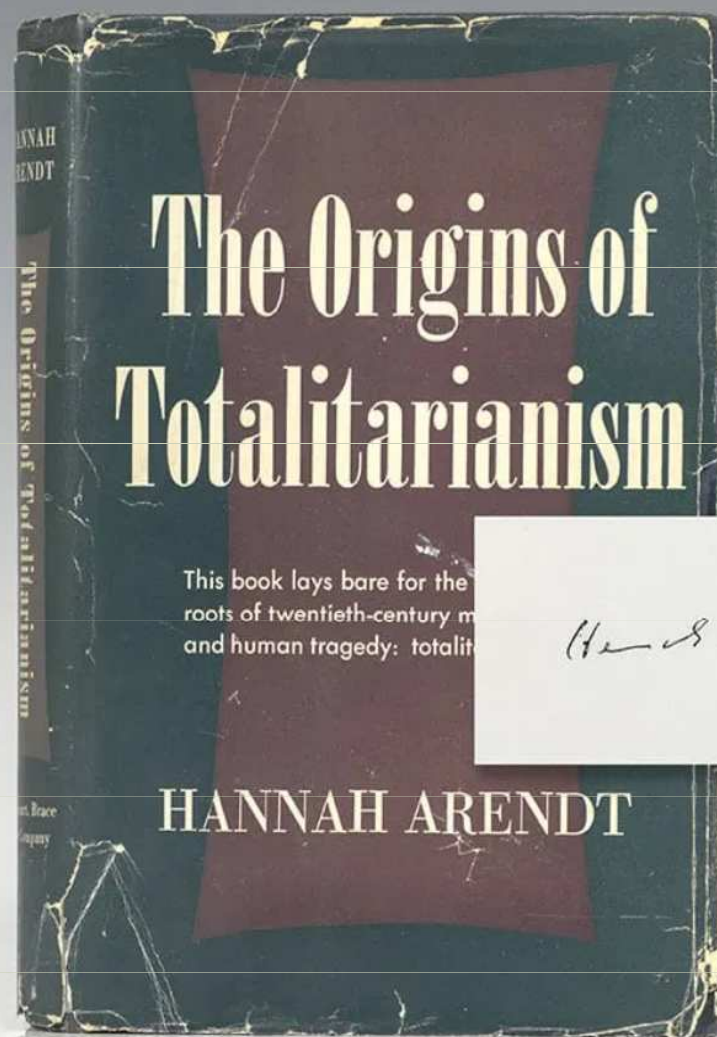
FRANKFURTSKÁ ŠKOLA

- Neskôr rozvinuli vo Frankfurtskej škole (najmä Theodor Adorno) koncept "autoritárskej osobnosti" - sociálno-vedecký koncept v 50. rokoch
- Adorno sa pýtal, či existujú nejaké osobnostné dispozície, ktoré súvisia s náklonnosťou k fašistickej ideológii
- škála fašizmu alebo F-škála

TOTALITARIZMUS

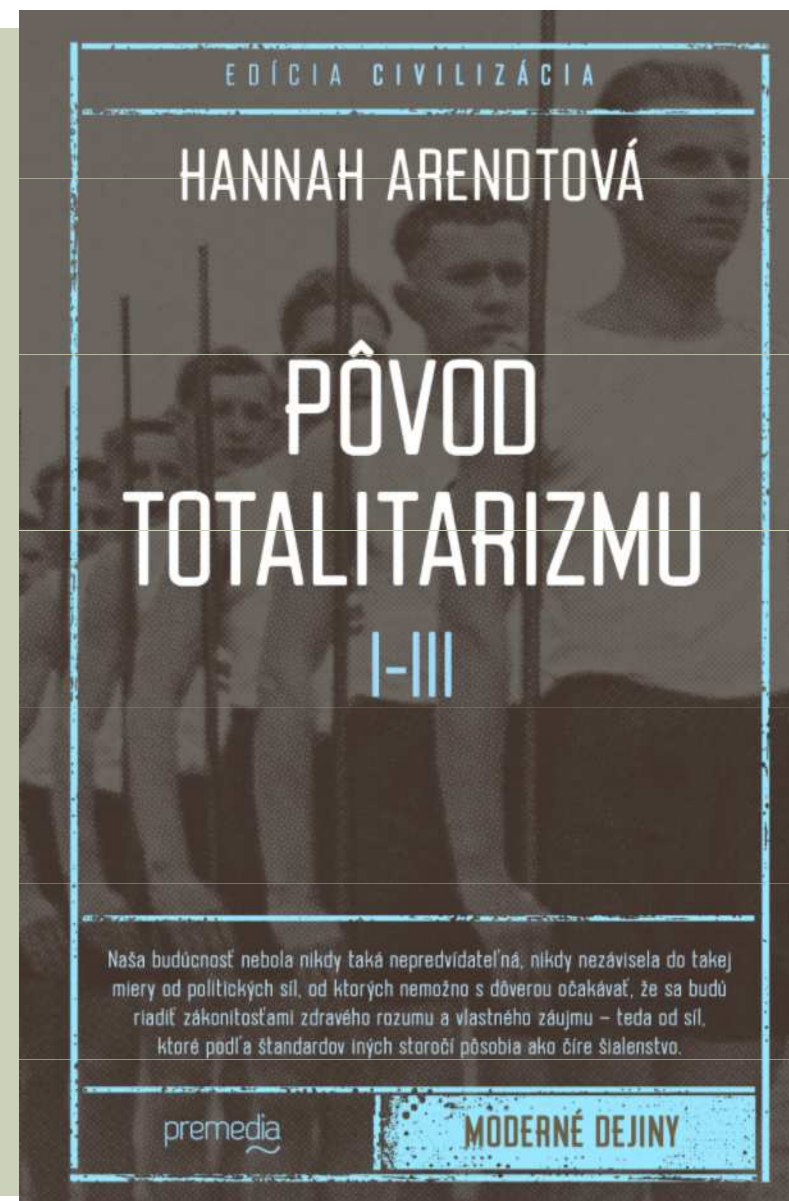
- Hannah Arendtová v *Pôvode totalitarizmu* (1951) tvrdí, že nacistický a komunistický režim vytvorili úplne novú formu vlády, že nešlo len o „vylepšenú“ verziu starých tyraníí

Hannah Arendt

TOTALITARIZMUS

- Masový apel totalitných režimov videla najmä v ich ideológii, ktoré dokázali dať ľuďom utešujúcu a jednoduchú odpoveď na nevyriešené otázky minulosti, prítomnosti a budúcnosti (nacizmus – rasové teórie, marxizmus-leninizmus triedny boj)
- Akonáhle to ľudia akceptujú – všetky činy štátu sa dajú odôvodniť a ospravedlniť „prirodzenými zákonmi“

TOTALITARIZMUS

- Teória totalitarizmu: fašizmus ako súčasť väčšieho fenoménu totalitarizmu, spolu s komunizmom
- Carl Joachim Friedrich a Zbigniew K. Brzezinski: *Totalitarian dictatorship and autocracy* (1956)

TOTALITARIZMUS

- 6 charakteristických definičných vlastností podľa Brzezinskeho a Friedricha:
 - 1. Prepracovaná ideológia
 - 2. Jedna masová strana, zvyčajne vedená diktátorom
 - 3. Systém teroru, v ktorom bolo používané násilie a tajná polícia
 - 4. Monopol na zbrane
 - 5. Monopol na komunikačné prostriedky
 - 6. Centrálne riadená a štátom plánovaná ekonomika

TOTALITARIZMUS

- Spolitizované, dnes viac-menej odmietané, aj keď fašizmus sa skutočne za totalitný považuje – pojem „totalitný“ však má dnes inú „náplň“ a analyticko-heuristickú hodnotu ako v 50. a 60. rokoch
- Marxistické teórie & teória totalitarizmu nepovažujú fašizmus za samostatný fenomén (samostatnú politologickú kategóriu), ale za súčasť väčšieho celku

1960S

- 60. roky – nový záujem o štúdium fašizmu
- Priekopnícke práce Ernsta Nolteho (vplyv najmä v Európe) a Eugena Webera (vplyv najmä v USA)
- Ďalšie teórie: „Extrémizmus centra“ Martin Lipset (1960)

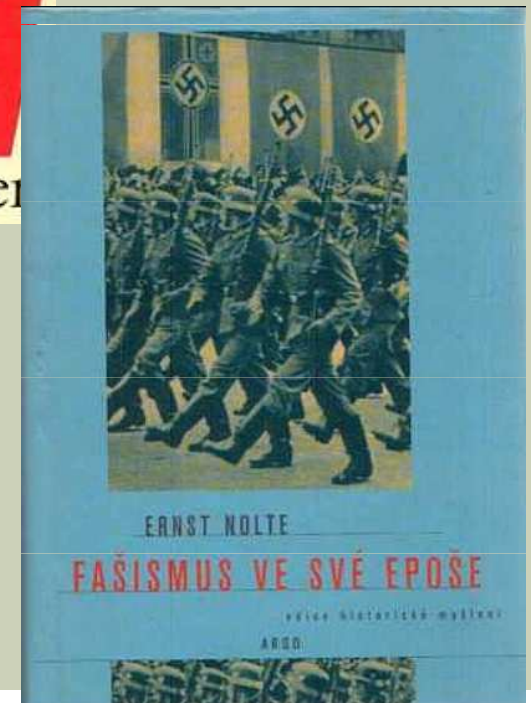
ERNST NOLTE

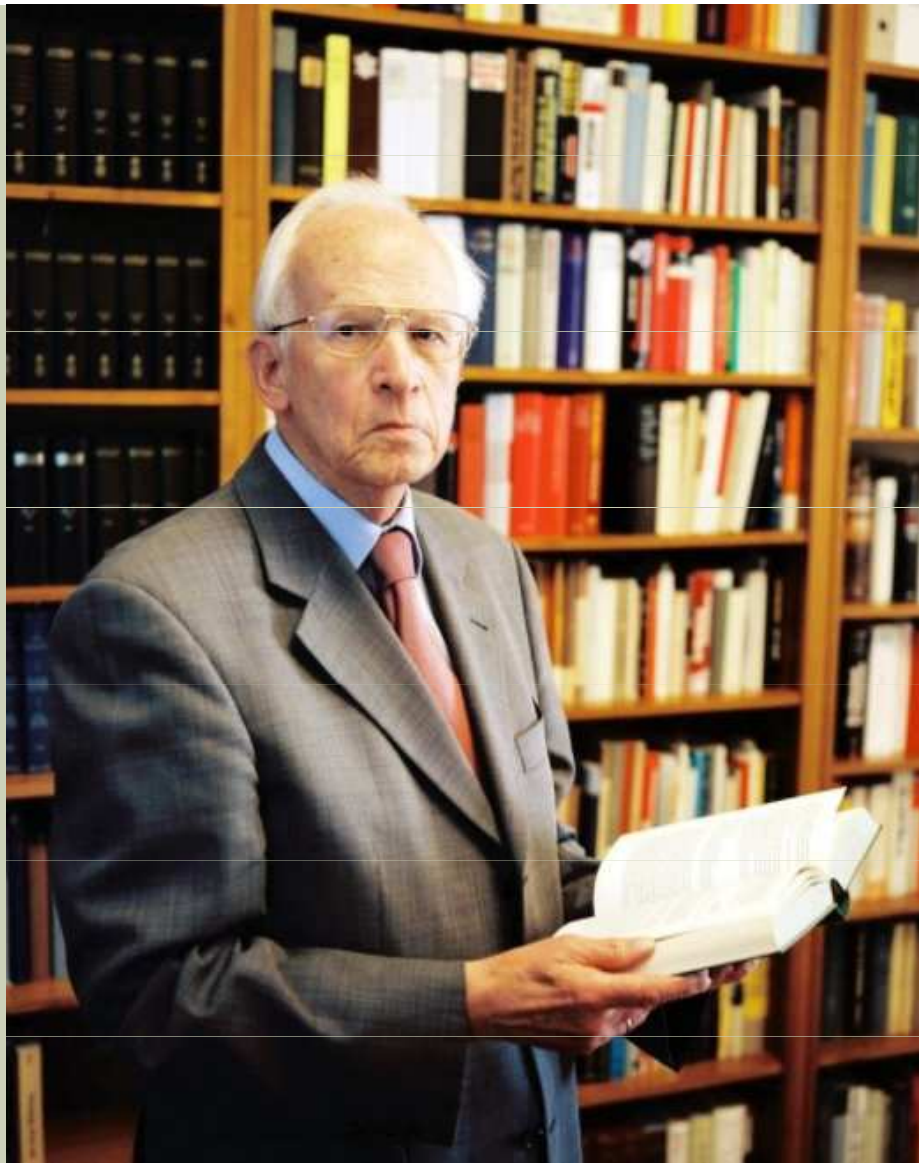
- „antimarxizmus, ktorý sa snaží svojho súpera zničiť vytvorením radikálne protichodnej, za to však čiastočne i spriaznenej ideológie a to použitím blízkych, identických a predsa charakteristicky uspôsobených metód. To všetko však vždy v rámci národného presadenia sa a národného sebaurčenia, ktoré nie je možné zničiť.“ Ernst Nolte (1963)

ERNST NOLTE

- 6 definičních znakov fašizmu:
- Antikomunizmus
- Antiliberalizmus
- Antikonzervativizmus
- Paramilitarizmus
- Nárok na totalitu
- Vodcovský princíp

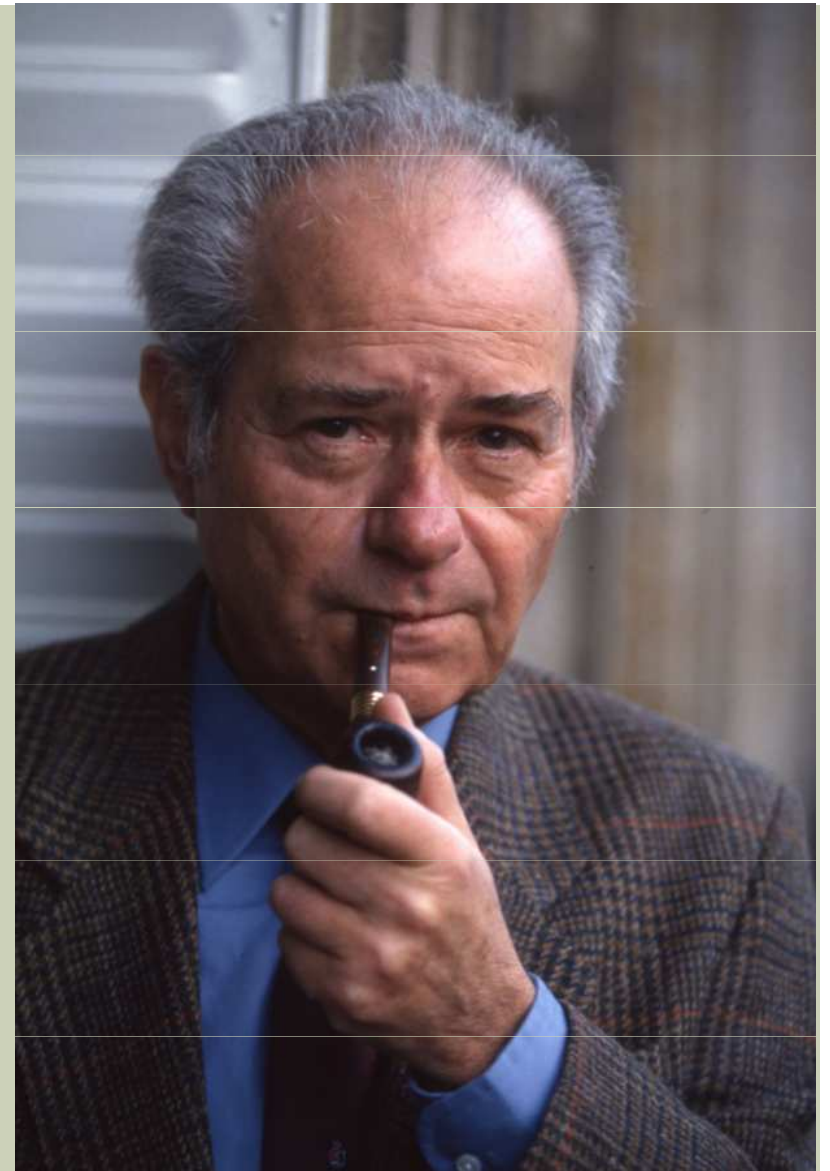
ERNST NOLTE

- Nolte dôležitý, lebo:
- fašizmus samostatná politologická kategória
- potreba „všeobecného fašizmu“ (*generic fascism*)
- odmietnutie Sonderweg-u

EUGEN WEBER

- Eugen Weber, *Varieties of Fascism* (1964)
- Rovnako ako Nolte i Weber sa snažil zachádzať s fašizmom ako so všeobecnou kategóriou (všeobecný fašizmus)
- revolučnosť fašizmu
- dôraz na ideológiu

GEORGE MOSSE

- Významný historik, v roku 1966 spolu s Walterom Laqueurom založili *The Journal of Contemporary History*
- fašizmus prezentoval ako novú formu kultúrnej revolúcie.
- definícia fašizmu ako snahy o utvorenie novej ideológie a kultúry nasmerovanej k novej, revolučnej forme „nového človeka“

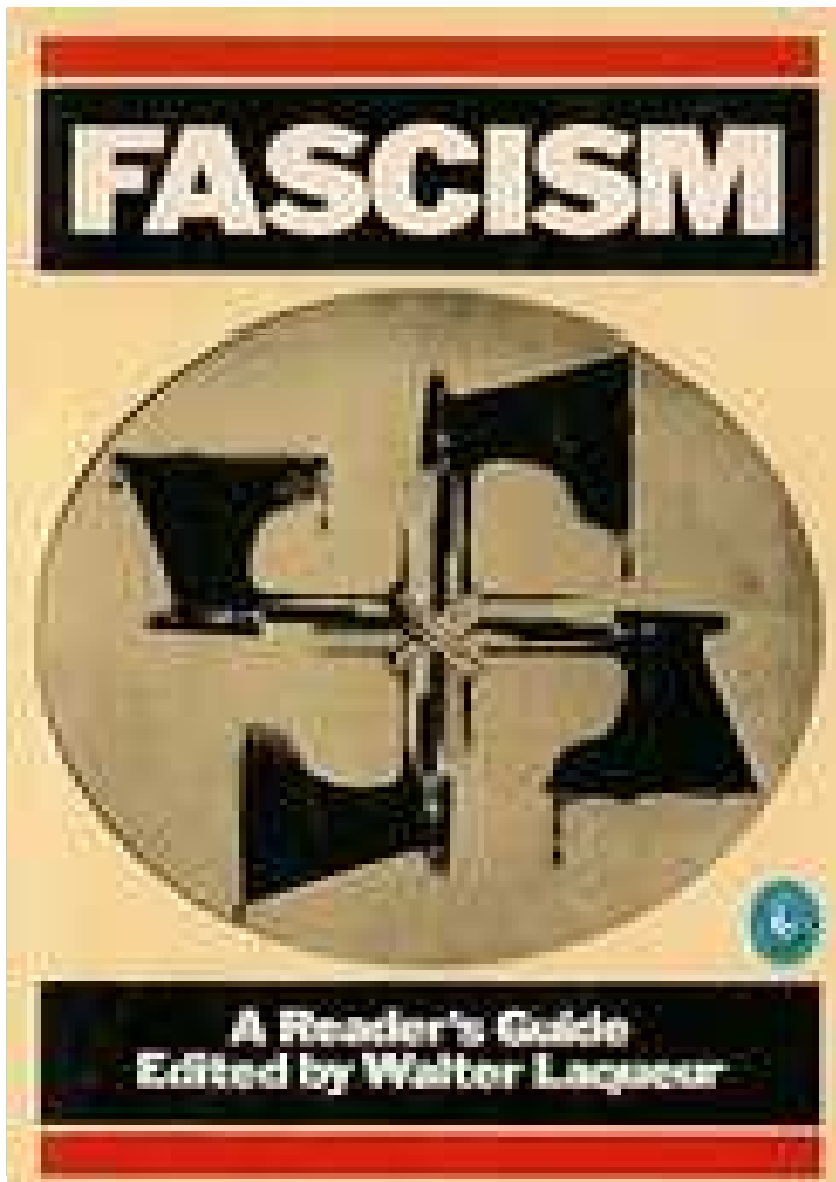
GEORGE MOSSE

- Fašizmus nie reakčný, ale naopak, revolučný.
- Táto revolúcia založená na rase a na kombinácii mystických, ba až semi-okultných konceptoch, ktoré mali mobilizovať masy. Veľký dôraz na minulosť i na vytvorenie novej rasy hrdinov.
- Všetky fašistické režimy sa snažili vytvoriť pocit naplnenia pre masy prostredníctvom pocitu súňaležitosti s komunitou a kamarátstva
- snaha preliať tieto koncepty do novej formy verejnej estetiky a liturgie

GEORGE MOSSE

- Mosse videl úspech Hitlera v schopnosti premeniť revolučné túžby veľkej časti nemeckej populácie a mrzutosť, ktorú Nemci cítili po prvej svetovej vojne, do „anti-židovskej revolúcie“
- „Mladá generácia tej doby sa pokúšala utiecť z materialistickej spoločnosti, v ktorej bola vychovávaná. Pokúsila sa nájsť nový zmysel života, novú dynamickosť.“ Mosse (1966)
- Nacizmus podľa Mosseho nie je fašizmus

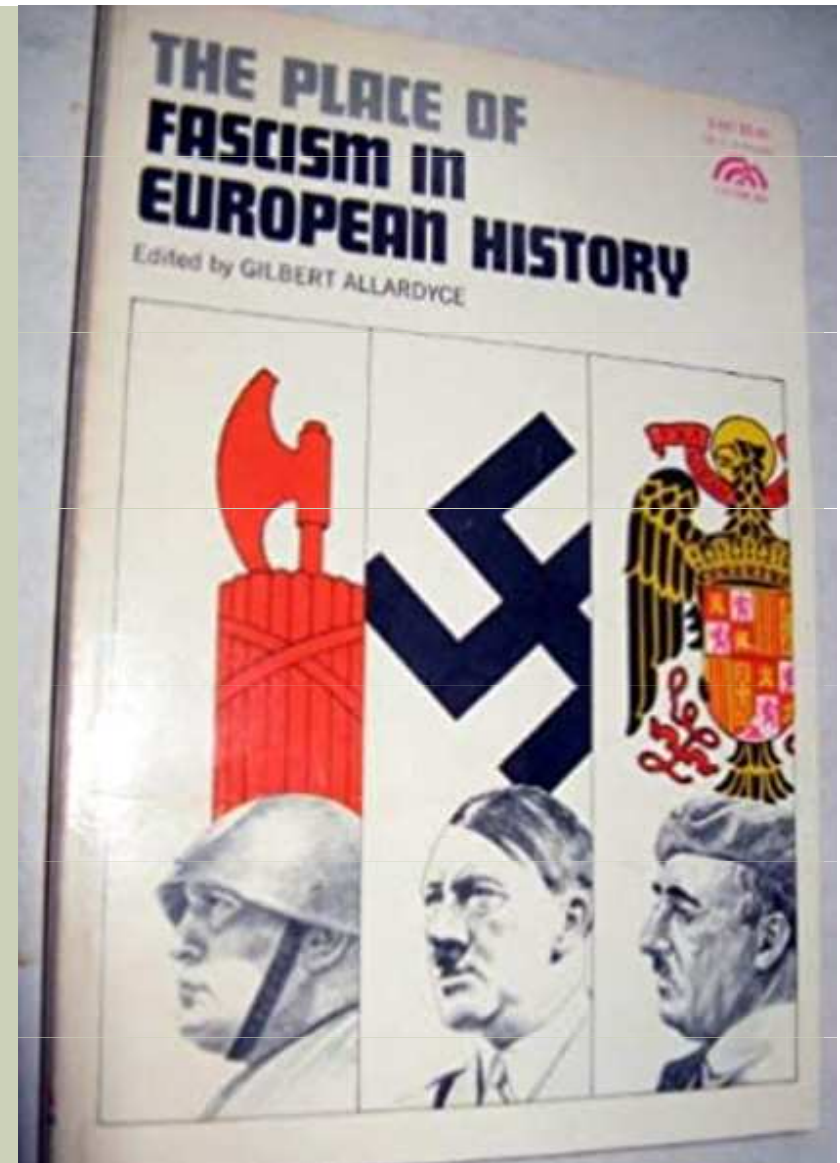
1970S

- Walter Laqueur - *Fascism: A Reader's Guide* (1976) - 12 autorov, 12 definícií
- Juan Linz a fašizmus ako „latecomer“ - musel sa vymedziť = „anti“

LATE 1970S & EARLY 1980S

- Gilbert Allardyce (1979): fašizmus len v Taliansku
- (+ Renzo De Felice, Karl D. Bracher, John Lukacs a ďalší)
- Nemecko: nacizmus samostatne (okrem Wolfganga Wippermana)
- Stanley Payne (1980): ideálny Maxa Webbera

IDEÁLTYP

STANLEY G. PAYNE

- *Fascism: Comparison and Definition* (1980), základné znaky fašizmu:
- Vytvorenie autoritatívneho štátu
- Štátom regulovaný a integrovaný hospodársky sektor
- Fašistická symbolika
- Antiliberalizmus
- Antikomunizmus
- Antikonzervativizmus

Fascism

Comparison and Definition

STANLEY G. PAYNE

A History of Fascism 1914-1945

Stanley G. Payne

1980S

- 80. roky: útlm, Historikerstreit v Nemecku

- Zeev Sternhell:
 1. fašizmus bol predtým, než sa dostal k moci kultúrnym fenoménom;
 2. vo vývoji fašizmu hral dôležitú rolu konceptuálny rámec. Kryštalizácia ideológie podľa Sternhella predchádzala budovaniu politickej sily a predstavovala základ pre politickú akciu

ROGER GRIFFIN

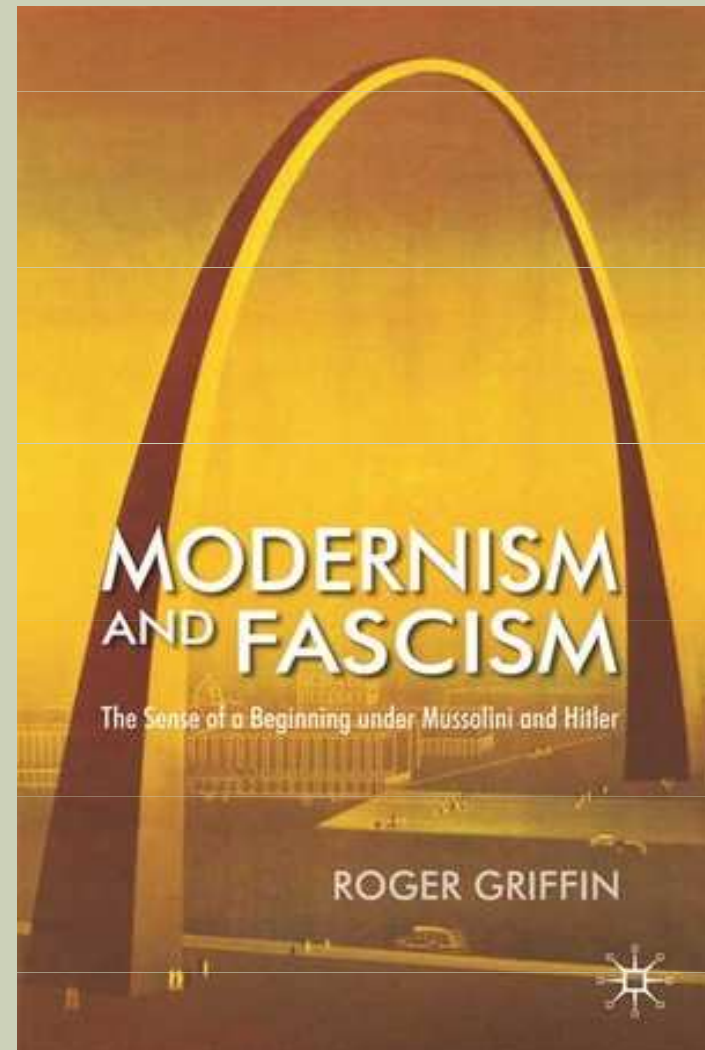
Fašizmus je druh politickej ideológie, ktorej mýtické jadro (ideálnytypické) v rôznych jeho permutáciách je

„palingenetická forma populistického ultranacionalizmu.“

(The Nature of Fascism, 1991)

ROGER GRIFFIN

POPULIZMUS

- politická ideológia, ktorá evokuje predstavu že existujú „bežní“ „normálni“ „obyčajní“ ľudia a skazené, dekadentné elity odtrhnuté od reality. Populizmus sa zameriava na „bežného“ človeka, populista je „človek z ľudu“ ktorý chápe problémy „bežných ľudí“ a bojuje za nich

PALINGENETICKÝ

- Palingenetický – z gréckeho „pælin'dʒɛnəsis“
=> palin (znovu) a genesis (zrodenie)
- => mýtus znovuzrodenia
- jeden z najčastejších mýtov v dejinách (*Parusia* v kresťanstve a islame Fénix povstávajúci z plameňa, renesancia, *New Deal* prezidenta Roosevelta, *perestrojka*...) – preto musí byť pri definovaní fašizmu ohraničený ultranacionalizmom

PALINGENÉZA

- Dekadencia, ohrozenie národnej kultúry, korupcia, kríza, kolaps
- Riešenie => radikálna revolúcia a očista národa od nepriateľov, ktorý spôsobili neblahý stav vecí
- Len fašizmus môže zachrániť komunitu/spoločenstvo/národ pred totálnym kolapsom

ZNOVUZRODENIE

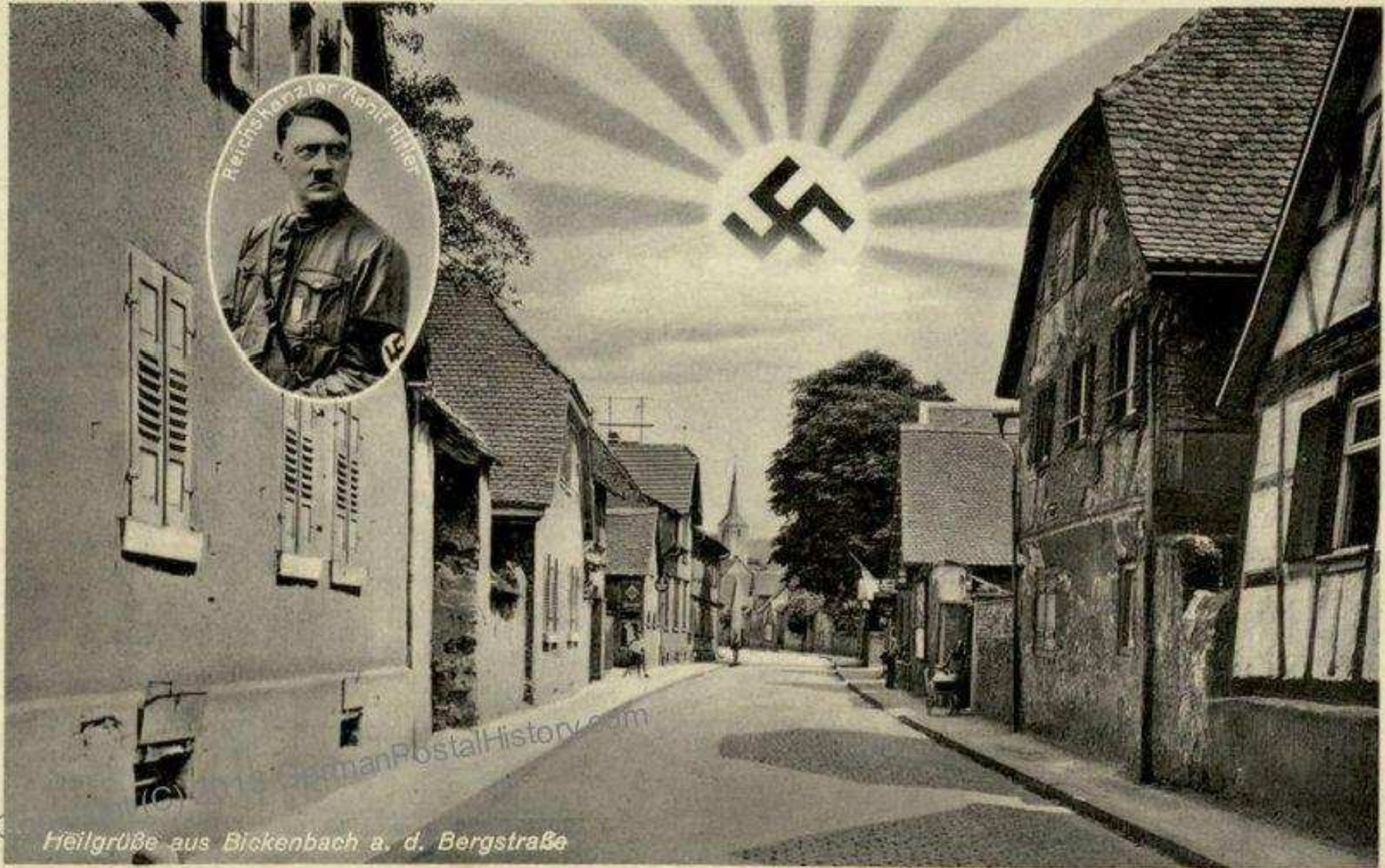
Annaberg i. Erzgebirge

. DRGM.

NOVÉ NEMECKO

NOVÉ NEMECKO

Heilgrüße aus Bickenbach a. d. Bergstraße

GermanPostalHistory.com

NOVÉ NEMECKO

NOVÉ NEMECKO

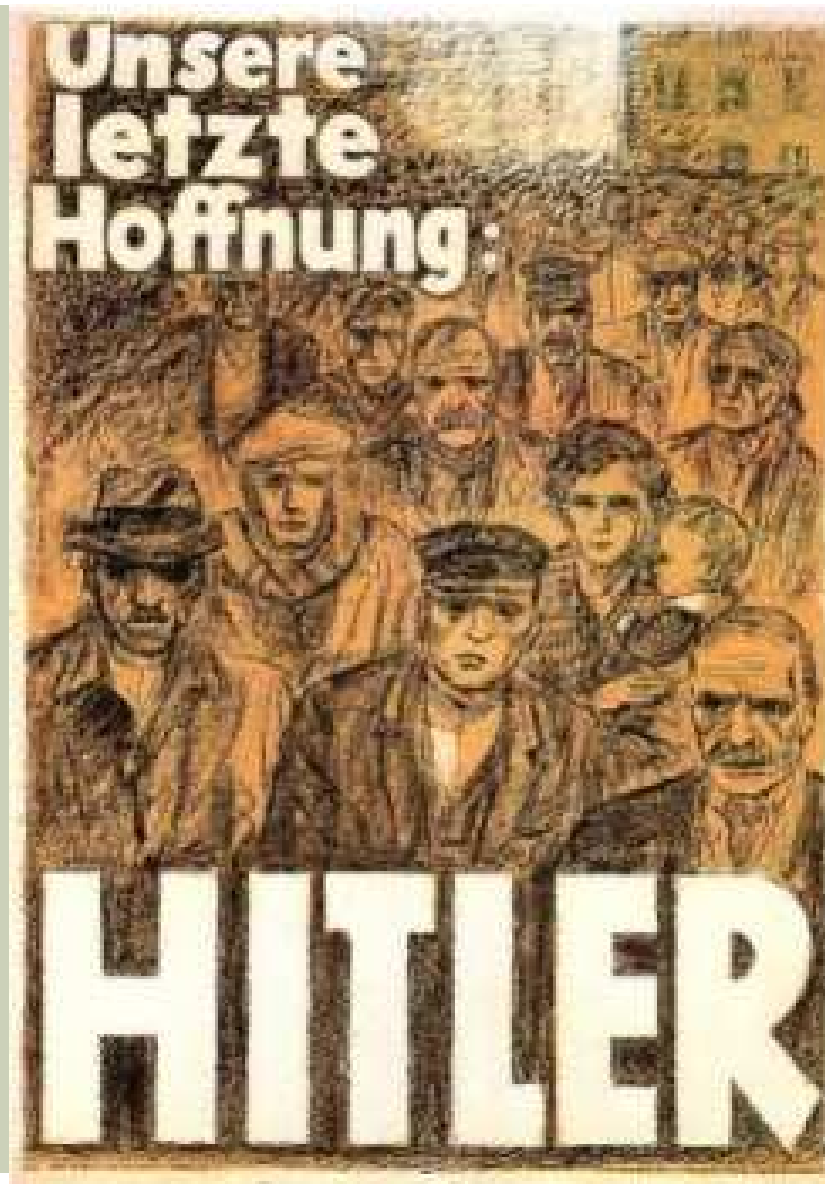
SCAN COPYRIGHT (C) GOTHIC STAMPS, INC 2006

Copyright (C) 2013 GermanPostalHistory.com

NOVÉ NEMECKO

NAŠA POSLEDNÁ NÁDEJ (1932)

NECH ŽIJE NEMECKO

TALIANSKO – PONTÍNSKE MOČIARE

PONTÍNSKE MOČIARE/NOVÉ MESTÁ

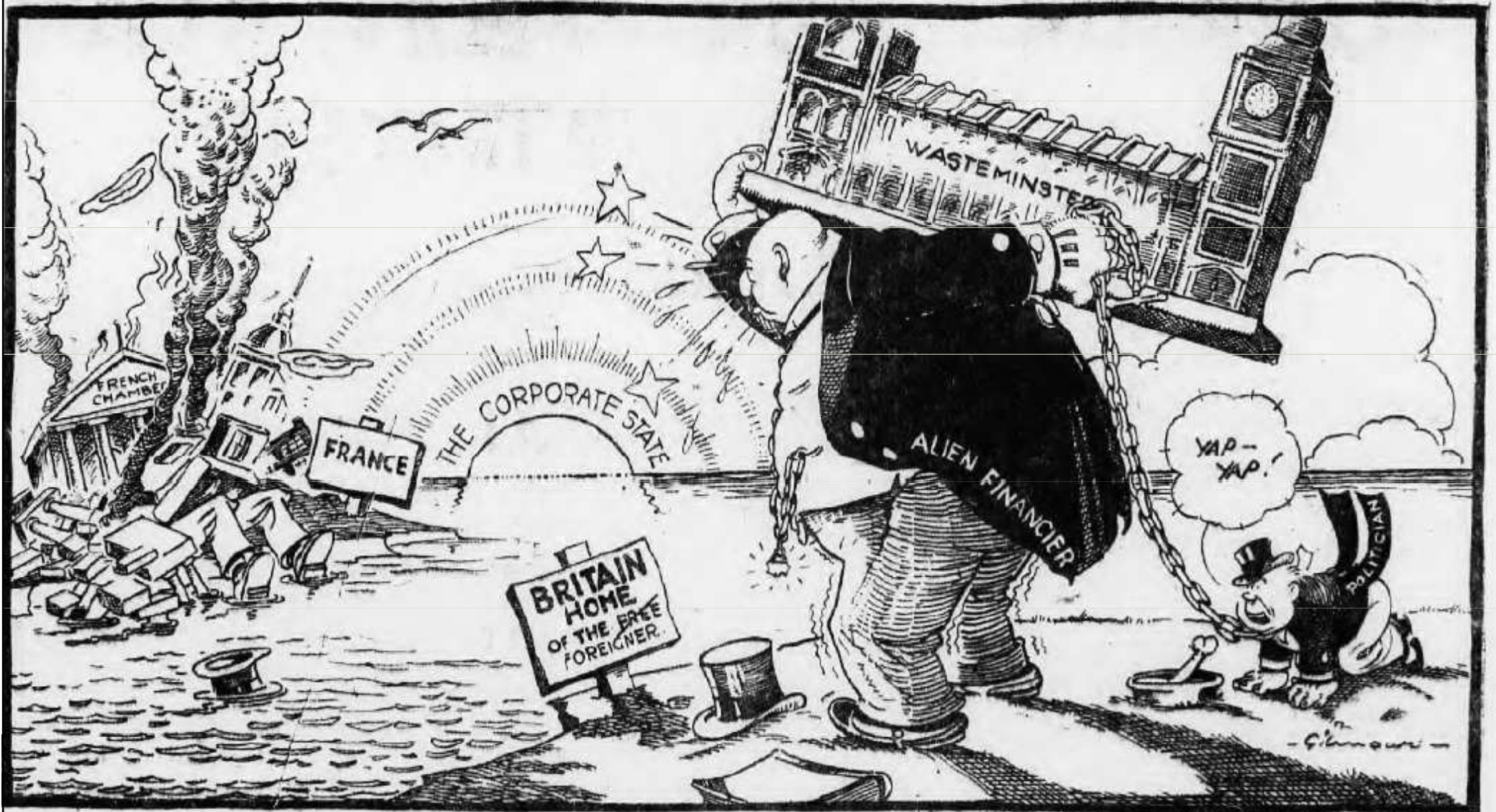

PONTÍNSKE MOČIARE/PROPAGANDA

BRITISH UNION OF FASCISTS

THE NEW "ATLAS"

How long can he hold it up ?

Gilman

FASCISM

HUMBUG

OLD GANG POLITICIANS

OLD GANG PRESS

DEPRESSION

BROKEN PROMISES

DESPAIR

ACTION, July 10, 1937

ACTION

2

No. 73 (REGISTERED AT THE G.P.O. AS A NEWSPAPER)

"BRITAIN FOR THE BRITISH"

JULY 10, 1937

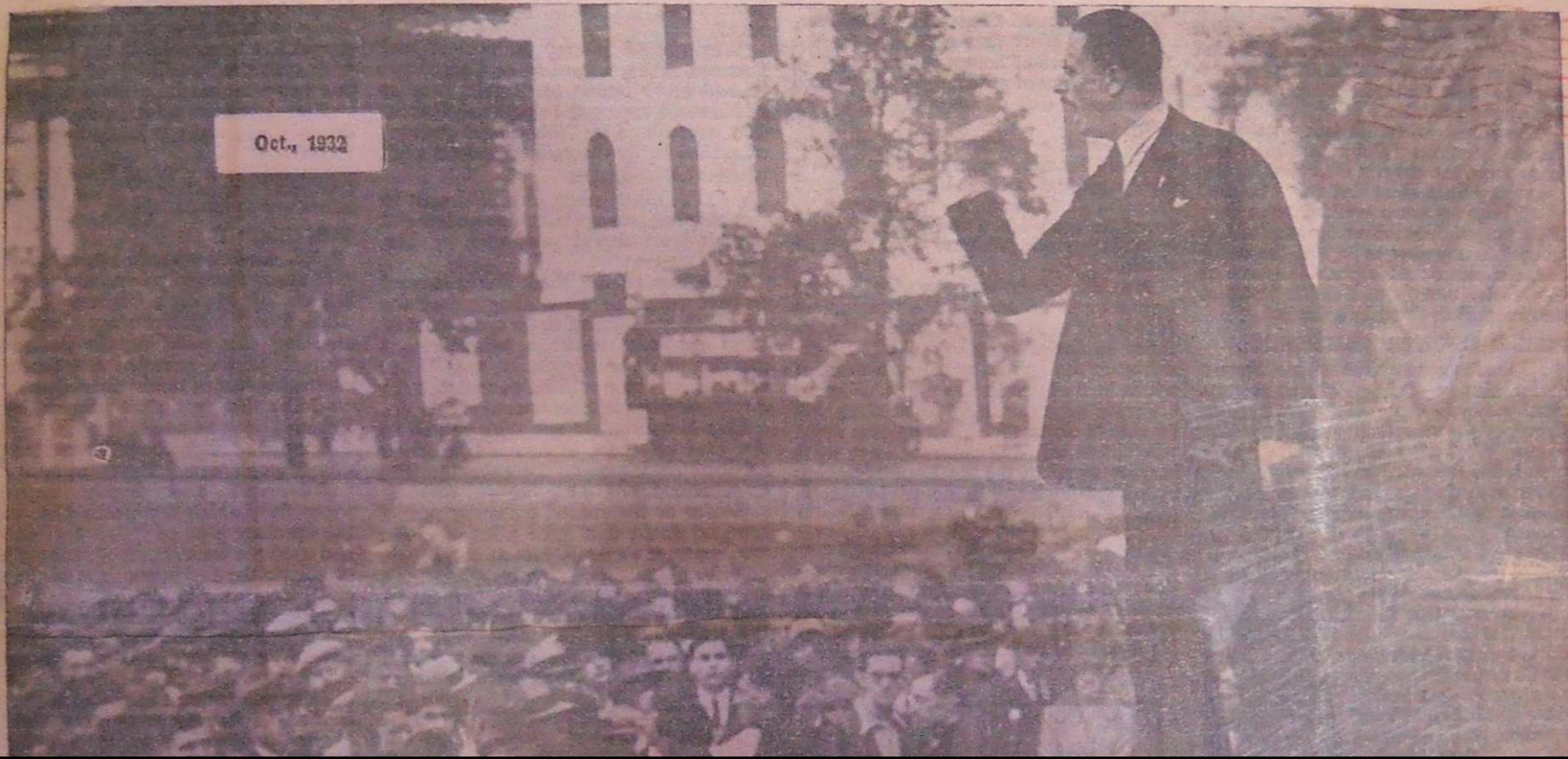
FOR KING
AND FOR PEOPLE

PUBLISHED THURSDAY P.S. 12

THE
GREAT
RALLY

see pages 10, 11 and 12

REBIRTH OF A NATION

Oct., 1932

2

ULTRANACIONALIZMUS

- Nacionalizmus, ktorý „prekročil hranicu“
- odmieta princípy absolutizmu i pluralistickej reprezentatívnej vlády v prospech prevažne charizmatických foriem vlády „v ktorých sociálna kohézia a dynamika hnutia závisí takmer výlučne na schopnosti jeho vodcu inšpirovať lojalitu a akciu. Zvyčajne sa spája s konceptom národa ako „vyššej“ rasovej, historickej, duševnej alebo organickej reality, ktorá pojíma všetkých členov etnickej komunity, ktorí do nej patria.“

ULTRANACIONALIZMUS

- Inklinácia k rasizmu (vymedzený kultúrne alebo biologicky)
- koncept organického národného spoločenstva (ktoré implikuje beztriednosť, neobmedzenú sociálnu mobilitu a odstránenie všetkých nerovností)

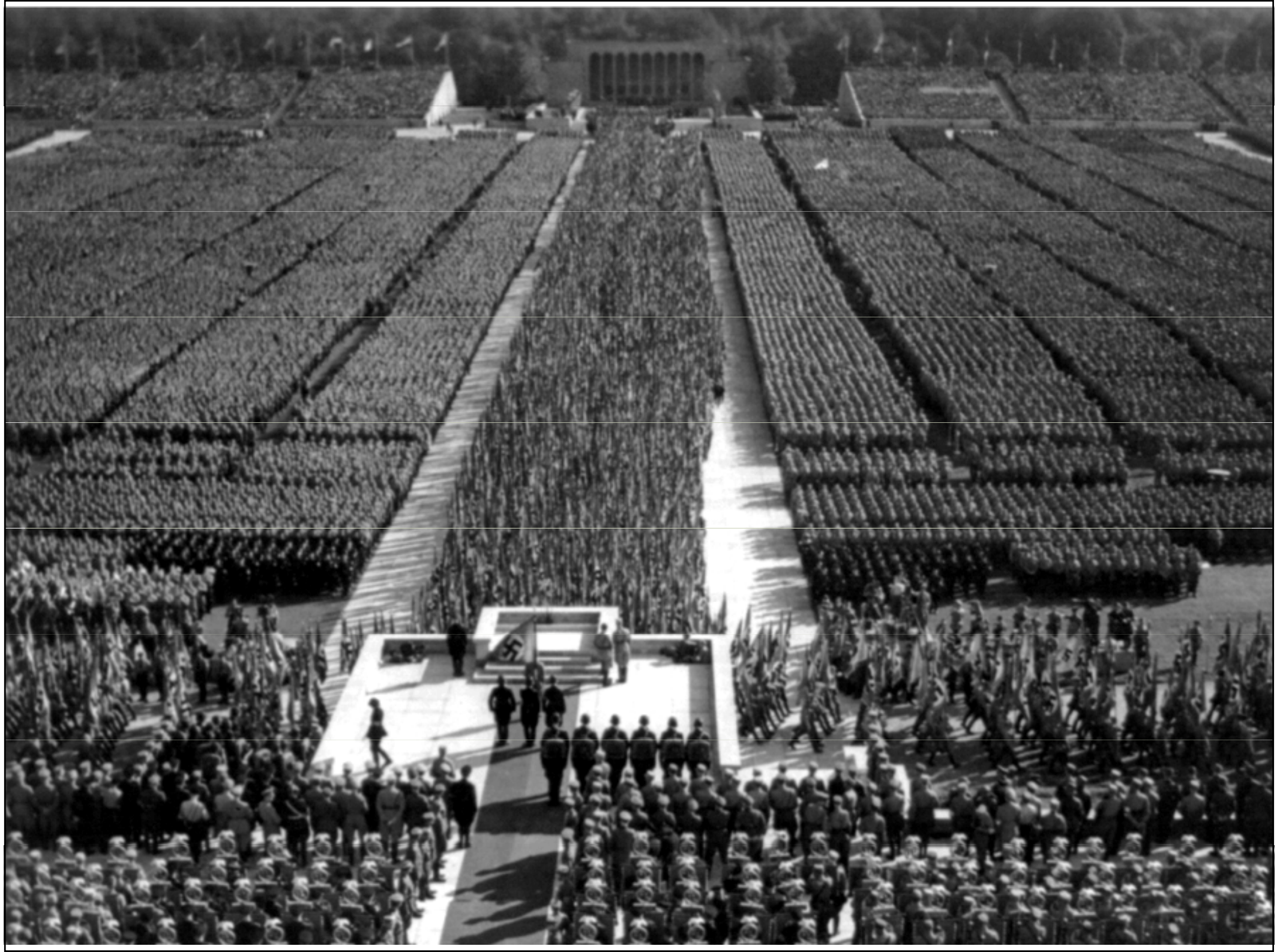
KORENE ULTRANACIONALIZMU

- Charles Maurras (1868-1952) a jeho „integralizmus“
- Ideológia, podľa ktorej je národ organický celok. Antiliberálny a proti internacionalizmu. Podľa Maurrasa bol národný štát (v jeho koncepcii sa často stráca rozdiel medzi štátom a národom) najvyššie morálne dobro a autorita, a je nad záujami jednotlivca i humanity ako celku

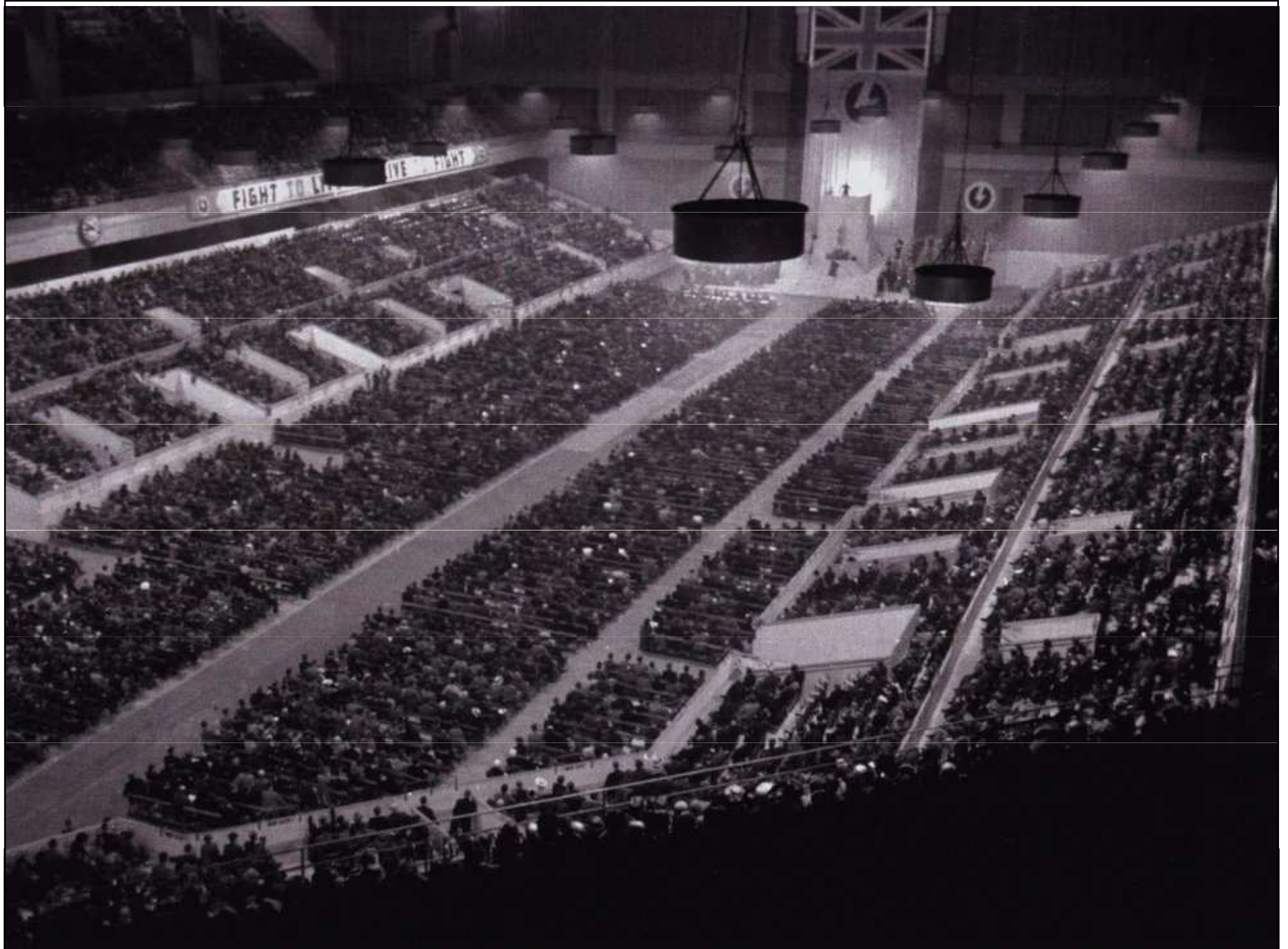
ORGANICKÉ SPOLOČENSTVO

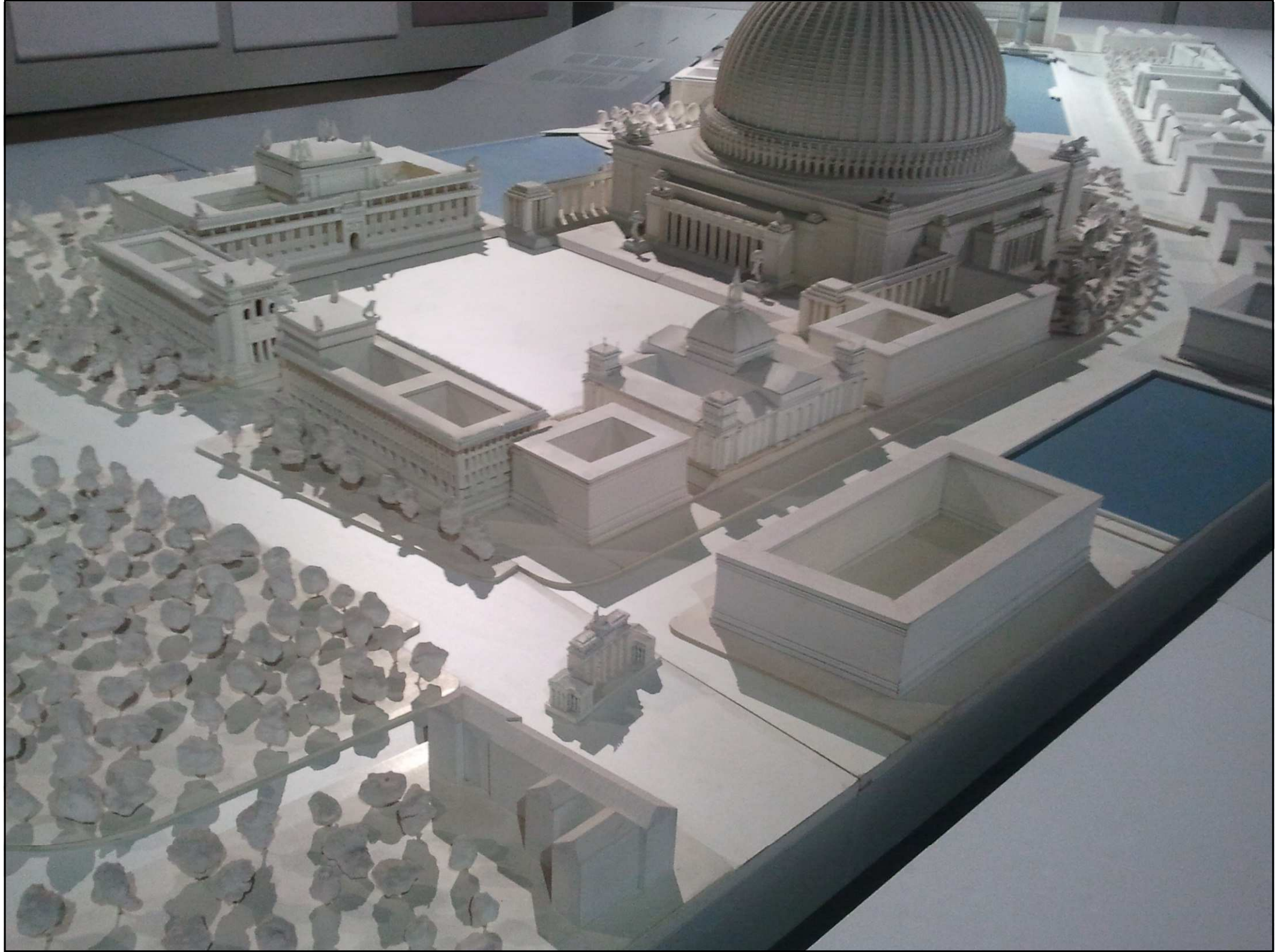

PALINGENETICKÝ ULTRANACIONALIZMUS

- **Národ v ohrození, dekadencia, degenerácia, korupcia, zúfalstvo, ohrozenie nepriateľmi, ...**
- **Posledná nádej fašizmus, fašistické znovuzrodenie, vytvorenie nového fašistického človeka – člena organického spoločenstva**

TRETIA CESTA

- Tretia cesta medzi kapitalizmom a socializmom
- Vytvorenie nového človeka a novej spoločnosti
- Homo fascistus
- Kvalitatívne iné politické, kultúrne, spoločenské a hospodárske usporiadanie

NOVÝ KONSENZUS

- *„Fašizmus je druh modernej politiky ktorej ašpiráciou je vytvorenie totálnej revolúcie v politickej a spoločenskej kultúre určitého národného alebo etnického spoločenstva... >>*

NOVÝ KONSENZUS

- *Zatiaľ čo je extrémne heterogénny v špecifickej ideológii rôznych svojich permutácií, spoločenskej podpore, forme organizácie ktorú prijme ako anti-systémové hnutie a i v type politického systému, režimu, či domova ktorý plánuje vytvoriť, všeobecný fašizmus čerpá svoju internú kohéziu a citovú hnaciu silu z mýtického jadra, podľa ktorého vnímané obdobie dekadencie a degenerácie bezprostredne alebo časom ustúpi a dá priestor obdobiu znovuzrodenia a regenerácie v post-liberálnom novom svetovom poriadku.“*

KRITIKA NOVÉHO KONSENZU

- fašizmus „ako spôsob politického konania vyznačujúceho sa **obsesívnymi predstavami o rozklade spoločenstva**, o národnej potupe, o tom, že **národ sa stal obeťou**, a kompenzačnými kultmi zjednotenia, sily a čistoty, v ktorých masová politická strana zložená z militantných nacionalistov nepríliš spokojne, avšak výkonne spolupracujúcich s tradičnými elitami, opúšťa demokratické slobody a za pomoci spásonosného násilia bez akýchkoľvek etnických alebo zákonných obmedzení **usiluje o vnútornú očistu a vonkajšiu expanziu.**“ (Robert Paxton, 2004)

KRITIKA NOVÉHO KONSENZU

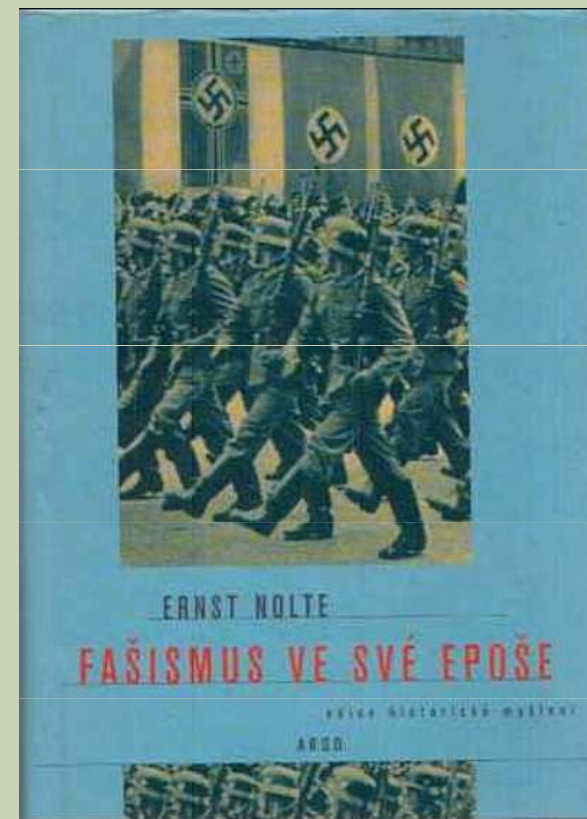
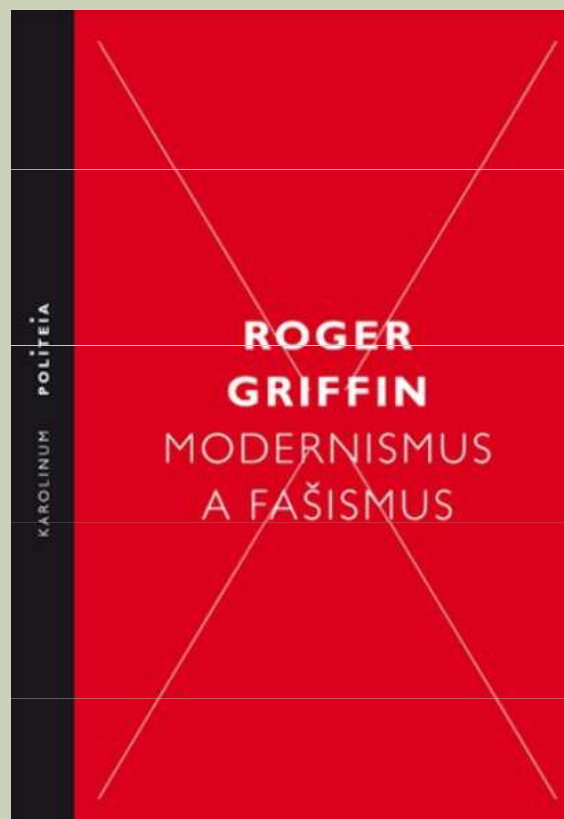
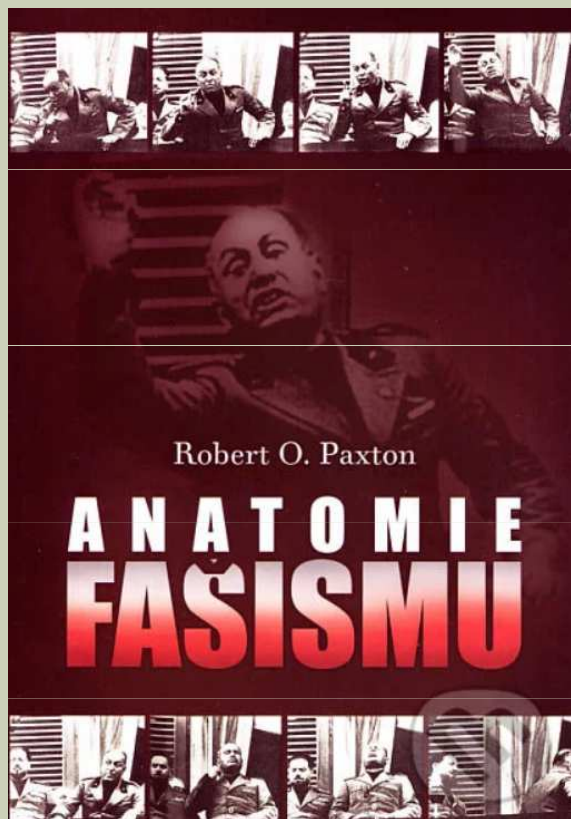
- Michael Mann: „*bez mocenských organizácií, ideí nedokážu nič.*“
- Definuje fašizmus ako „*usilovanie o transcendentný a prostredníctvom paramilitarizmu a násilia **očistený národný etatizmus** (nation-statism)*“
- Dave D. Roberts
- Aristotle Kallis & Constantin Iordachi

COMFAS

COMFAS

International Association
for Comparative Fascist Studies

LITERATÚRA

THE END

- Diky.